

акторської майстерності як інструменту розвитку педагогічної комунікації, соціального розуміння та емоційної регуляції.

Сучасні дослідники, Л. Василевська-Скупа, Н. Кравцова, І. Швець, наголошують на важливості комплексного підходу до формування педагогічної майстерності: поєднання акторської, музичної, етичної підготовки, розвитку уяви, інтуїції, креативного мислення. [3, с. 64]. Результативність професійної підготовки залежить від міждисциплінарної інтеграції – цілеспрямованого посилення міждисциплінарних зв'язків навчальних дисциплін, в яких має бути збережена теоретична і практична цілісність[1, с. 51].

Тому, з метою удосконалення фахової підготовки майбутніх вчителів доцільним є впровадження в навчальний процес дисципліни «Основи акторської майстерності», дозволить студентам опанувати як теоретичні засади акторського мистецтва, так і практичні навички володіння голосом, диханням, дикцією, рухом, мімікою. Ефективне впровадження засобів акторської виразності у систему фахової підготовки майбутніх учителів потребує цілеспрямованої методичної поетапної роботи за такими напрямками:

- *психофізичний тренінг* – містить вправи на розслаблення, концентрацію уваги, дихальні практики, пластичність тіла. Ці техніки сприяють зняттю м'язових затисків, розвитку сценічної свободи й виразності рухів;

- *розвиток соціальної перцепції* – застосовуються вправи з аналізу мімічних і пантомімічних схем: «розпізнай емоцію», «емоційне дзеркало», «погляд як жест». Важливим є формування вміння «читати» емоційні сигнали учнів у контексті уроку;

- *імпровізаційна діяльність* – завдання «оживи картину», «виправдай дію героя», «розіграйте педагогічну ситуацію» дозволяють студентам тренувати емоційну гнучкість, адаптивність до нестандартних умов навчання, а також формують здатність швидко реагувати на зміни в поведінці учнів;

- *робота з голосом і мовленням* – вправи з дикції, інтонації, темпоритму мовлення, управління диханням. Важливим аспектом є інтонаційна виразність як інструмент залучення уваги учнів і передавання емоційної насиченості змісту;

- *аналіз і рефлексія* – після виконання вправ студенти залучаються до обговорення, самоаналізу, обміну враженнями. Використовується метод рефлексивного кола або «дзеркало педагога», що допомагає усвідомити власний невербальний вплив у педагогічному процесі.

Комплексне застосування цих методів дозволяє формувати у студентів цілісну систему навичок ефективного невербального спілкування, емоційної саморегуляції та педагогічної експресивності, що значно підвищує якість їхньої професійної підготовки.

Список використаних джерел:

1. Василевська-Скупа Л.П., Кравцова Н.Є., Швець І.Б. Міждисциплінарна інтеграція як важливий чинник професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2023. Т. 29. С. 50-56.

2. Лизун І.Ф. Соціальна перцепція як важливий фактор навчально-виховного процесу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. Вип. 50. С. 155-158.

3. Швець І.Б. Театральне мистецтво у вимірах педагогіки. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 163. С. 62-65.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.04>

Гандзій Н.В., м. Вінниця
e-mail: artgapochka@gmail.com

ПЕДАГОГІКА НАТХНЕННЯ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ: РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ЯК ПРИКЛАДУ ТВОРЧОСТІ

Анотація. Сучасна мистецька освіта потребує не лише фахової підготовки здобувачів вищої освіти, але й формування у них внутрішньої мотивації до творчості. Педагогіка натхнення ґрунтується на розумінні того, що викладач є не лише носієм знань, а й джерелом натхнення, духовного та естетичного орієнтуру.

Ключові слова: педагогіка натхнення, мистецька освіта, викладач, творчість, приклад, мотивація.

Annotation. Modern art education requires not only the professional training of higher education seekers but also the formation of their inner motivation for creativity. The pedagogy of inspiration is based on the understanding that a teacher is not only a bearer of knowledge but also a source of inspiration, as well as a spiritual and aesthetic guide.

Keywords: pedagogy of inspiration, art education, teacher, creativity, example, motivation.

Мистецька освіта має особливу місію – не лише передавати знання й формувати професійні навички, а й плекати в людині здатність відчувати, творити, мислити образно, сприймати світ через красу. Проте справжнє пробудження творчої особистості відбувається лише тоді, коли поруч є педагог, який не лише навчає, а надихає. Такий педагог стає не просто наставником, а живим втіленням ідеї «педагогіки натхнення».

Педагогіка натхнення – це напрям у сучасній освітній думці, що спирається на глибоко гуманістичні засади. Її сутність полягає в тому, що процес навчання розглядається не як механічна передача знань, а як взаємодія двох творчих особистостей – викладача і здобувача вищої освіти.

У мистецькому освітньому середовищі викладач – це більше, ніж професіонал, це – носій культури, приклад гармонії між знанням, вірою, емоцією та творчістю.

1. Підходи викладача у педагогіці натхнення

1.1. Особистісно зорієнтований підхід.

Центр освітнього процесу – особистість здобувача. Викладач не нав'язує єдино правильних рішень, а спрямовує, допомагає знайти власний голос. У такій взаємодії мистецький процес стає простором самовираження. Педагог виступає як м'який провідник у пошуку власного стилю, де головне – не копіювання, а осмислення.

1.2. Діалогічний підхід.

Натхнення народжується у спілкуванні. Коли педагог слухає і чує здобувача вищої освіти, а здобувач освіти бачить у викладачі не «авторитет, що оцінює», а співрозмовника, тоді виникає справжня взаємодія. Діалогічність передбачає не лише обмін знаннями, а й спільне проживання мистецького досвіду, відкритість до думок і смислів.

1.3. Екзистенційний підхід.

Мистецтво – це пошук сенсу, тому педагог допомагає здобувачу вищої освіти не лише створити форму, а й усвідомити, навіщо він творить. Це шлях до духовного дозрівання, коли кожна робота стає актом внутрішнього зростання.

1.4. Культурно-ціннісний підхід.

Викладач виступає як носій духовних, національних і культурних орієнтирів. Його завдання – передати любов до рідної культури, сформувати у здобувача вищої освіти почуття відповідальності перед традицією і майбутнім. Через осмислення народних мотивів,

символів, фольклору викладач виховує повагу до власного коріння.

1.5. Менторський підхід.

Педагог стає провідником, який бачить далі, але не веде силоміць. Він підтримує, коли здобувач освіти вагається, і дає свободу, коли бачить готовність до самостійності. Менторство у мистецтві – це не влада, а довіра і віра в потенціал іншого.

2. Педагогіка натхнення як шлях до формування творчої ідентичності. Дослідження проявів педагогіки натхнення у студентському середовищі.

У мистецькій освіті важливо не лише сформувати вміння, а й виховати в людині художника – того, хто мислить образами, спілкується через красу, не боїться бути собою. Педагогіка натхнення допомагає здобувачам освіти усвідомити, що творчість – це не окрема діяльність, а стан душі, спосіб існування.

З метою глибшого осмислення теми було проведено анкетування серед здобувачів мистецької освіти, яке мало на меті виявити, які якості викладача найбільше надихають та підтримують в освітньому процесі.

Анкета містила як відкриті, так і закриті запитання. Основні напрями дослідження охоплювали:

- які риси викладача сприяють творчій активності;
- що саме допомагає здобувачам вищої освіти відчувати натхнення на заняттях;
- які педагогічні дії чи атмосфера стимулюють бажання творити;
- якою є роль свободи, підтримки, заохочення у мистецькому навчанні.

Результати анкетування показали, що найбільш значущими факторами натхнення у студентському сприйнятті є атмосфера свободи, довіра з боку викладача та відчуття розуміння. Саме ці якості, на думку опитаних, створюють простір, де народжується справжня творчість.

Свобода як простір для самовираження. Поняття свободи у мистецькій педагогіці не означає відсутність структури чи вимог – воно передбачає свободу вибору, інтерпретації та пошуку власного шляху. Студенти наголошували, що найбільше надихає, коли викладач дозволяє їм експериментувати з формою, кольором, технікою, навіть помилятися.

В умовах свободи народжується особистісне ставлення до завдання, а кожна робота стає відображенням внутрішнього стану, а не лише виконанням вимоги. Такий підхід дає здобувачу вищої освіти досвід співтворення, а не підпорядкування. Педагог, який уміє створити цю атмосферу, фактично відкриває двері до творчої самореалізації. Як зазначали респонденти, «саме тоді хочеться творити, коли можна бути собою».

Довіра як основа натхнення. Другим визначальним фактором у відповідях здобувачів вищої освіти стала довіра викладача. Довіра – це віра у потенціал здобувача освіти, у його здатність мислити, відчувати, приймати рішення.

Коли здобувач вищої освіти відчуває, що викладач вірить у нього, він перестає боятися помилок і починає ризикувати, тобто виходити за межі шаблонів. Довіра формує мотивацію, яка йде не ззовні (через оцінку), а зсередини (через бажання виправдати довіру, відгукнутися на неї).

Таким чином, у контексті педагогіки натхнення довіра виступає каталізатором внутрішньої свободи та основою для формування самостійного художнього мислення.

Розуміння, як підтримка. Третім, найчастіше згадуваним чинником, була підтримка та розуміння з боку викладача.

Йдеться не лише про толерантність чи доброзичливість, а про глибшу емпатію – уміння бачити і відчувати внутрішній стан здобувача вищої освіти, розуміти його сумніви, страхи, пошуки.

Респонденти зазначали, що викладач, який сприймає здобувача вищої освіти як особистість, а не як «виконавця завдань», дає їм відчуття прийняття, що є потужним джерелом натхнення.

Такі педагоги здатні не лише оцінювати роботу, а й підтримати словом, поділитися

власним досвідом, допомогти віднайти внутрішній сенс творчості. Розуміння з боку викладача створює духовну безпеку, де здобувач вищої освіти може не лише навчатися, а й зростати як особистість. Саме це є ознакою справжньої педагогіки натхнення – виховання не технічно вправного виконавця, а цілісної людини, відкритої до творчості й життя.

Отже, анкетування підтвердило, що здобувачі вищої освіти сприймають викладача не лише як носія знань, а як партнера у процесі творення. Їхнє відчуття натхнення безпосередньо пов'язане не з рівнем складності програми, а з атмосферою, яку створює педагог.

У підсумку, педагогіка натхнення – це не сукупність прийомів, а світогляд викладача. Вона вимагає від педагога цілісності, духовності й глибокого розуміння сутності мистецтва як мови душі. Саме такі викладачі стають тими, хто не просто навчає, а змінює життя здобувачів вищої освіти, допомагаючи їм відчувати: творчість – це покликання, а не професія.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: особистісно орієнтований підхід. Либідь, 2003.
2. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. К.: МАУП, 2000.
3. Кисельов М.М. Психологія творчості та педагогічної майстерності. Харків: Основа, 2015.
4. Шпіца Р.І. Мистецька освіта: методика навчання освітньої галузі «Мистецька освіта»: навчально-методичні матеріали. Київ: КУ імені Бориса Грінченка, 2021.
5. Левченко М., Терешенко Н., Кузнецов С. Мистецтво і мистецька освіта в сучасному світі: інтерактивні додатки та онлайн-платформи для розвитку таланту та креативності. Київ, 2024.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.05>

Глуханюк В.М., м. Вінниця
e-mail: vitalijgluhanuk5@gmail.com

Загоруйко Б.М., м. Вінниця
e-mail: zagorujkobogdan4@gmail.com

Яковець В.М., м. Вінниця
e-mail: vkvts@icloud.com

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуті можливі шляхи розв'язання проблем екологічного виховання молоді в контексті сучасної освіти, технології екологічного виховання для забезпечення ефективних умов та здійснення процесів суб'єктифікації, результатом чого є формування су'єктивного ставлення особистості до природи.

Ключові слова: екологічна проблема, екологізація знань, екологічна культура, свідомість, виховання.

Annotation. The article considers possible ways to solve the problems of environmental education of youth in the context of modern education, environmental education technologies to ensure effective conditions and implement subjectification processes, the result of which is the formation of a subjective attitude of the individual towards nature.

Keywords: an ecological problem, ecologization of knowledge, ecology culture, consciousness, training.

Постановка проблеми. Нині проблема взаємодії людини й природи, а також впливу людської спільноти на навколишнє середовище загострилась і набула глобального масштабу. Розв'язання найважливіших проблем сучасності неможливе без розвитку екологічної освіти та виховання. Розширення зон екологічних нещасть і реальність всесвітньої екологічної катастрофи, яка наближається, висувають на порядок денний проблему невідкладної і

життєво необхідної екологізації системи освіти [5, с. 103].

Мета статті – виокремлення основних питань екологічної підготовки майбутнього вчителя технологій, які дають можливість визначити напрями науково-теоретичного і практичного вирішення вказаної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення згаданих проблем необхідна широкомасштабна екологічна підготовка усіх верств населення, під якою розуміємо психолого-педагогічний процес впливу на людину, метою якого є формування теоретичного рівня екологічної свідомості, що в систематизованому вигляді відображає різноманітні сторони єдності світу, закономірності діалектичної єдності суспільства та природи, певних знань та практичних навичок раціонального природокористування.

До причин слабкої участі населення України в розв'язанні екологічних проблем Н. Казанішена відносить:

- недостатність знань і уявлень про масштаби екологічних проблем, причини їх виникнення;
- незнання шляхів виходу із кризової ситуації;
- безвідповідальне ставлення до результатів своєї діяльності;
- екологічні проблеми та їх вирішення розглядаються населенням як справи відповідних організацій, органів влади;
- недооцінка власних сил у подоланні локальних екологічних проблем, відсутність усвідомлення зв'язків між локальними та глобальними екологічними проблемами;
- неусвідомленість потреби та відсутність бажання змінювати, гармонізувати взаємини із природою тощо [3, с. 179].

Актуальною і гострою є нині проблема формування в молоді екологічної культури, одним із показників якої є шанобливе ставлення до природи. Науковці зазначають, що «...проблеми виховання нових поколінь, становлення їх культури мають бути нерозривно пов'язані з формуванням екологічного світогляду та екологічної культури, що ґрунтується на збереженні довкілля, формуванні діалогічного підходу до природи, підпорядкуванні технічного прогресу екологічним вимогам та законам співіснування» [3, с. 204].

Екологізація освіти, на думку багатьох науковців, – один із найефективніших шляхів розв'язання екологічних проблем. Основним завданням екологічної освіти є виховання екологічної свідомості, що забезпечує гармонійне співіснування людського суспільства з навколишнім природним середовищем та охорону довкілля від техногенних забруднень [6, с. 416].

Науковці наголошують на необхідності екологізації мислення сучасних поколінь та формуванні екологічної культури населення. Місію створення нової системи взаємодії людини й природи багато вчених відводять учителю. Для успішного її вирішення, як стверджує В. Назарук, він має бути компетентним у цих питаннях, тобто володіти еколого-психологічною компетенцією [6, с. 228].

Найголовнішими причинами екологічної кризи є низький рівень екологічної свідомості людей, незнання та ігнорування ними і суспільством законів розвитку природи, безсистемне і споживацьке ставлення до її ресурсів. Тому для вирішення екологічних проблем необхідна підготовка таких фахівців, які б змінили екологічну стратегію і тактику, були здатні проводити відповідну екологічну політику, організовуючи формування екологічної культури громадян України.

Інтегративний характер екологічних знань, суперечності, що мають місце в структурі взаємин «людина-природа» зумовлюють необхідність підготовки молоді до розв'язання проблемних екологічних ситуацій поза залежністю їхнього професійного визначення [3,

с. 204]. Тому одним із стратегічних завдань вищої школи є формування екологічної компетентності майбутніх фахівців. Це вимагатиме вдосконалення всіх компонентів педагогічного процесу закладів вищої освіти (ЗВО), створення умов для забезпечення якісно нового розуміння місця людини в системі «людина-природа-суспільство» з позиції гуманізму й духовності.

Значний внесок у виховання екологічної свідомості шкільної молоді, на нашу думку, може зробити вчитель трудового навчання. Вчитель технологій – це фахівець-практик, організатор і вихователь учнівських колективів, від світоглядної позиції якого багато в чому залежить, як і в якому напрямі, з урахуванням яких пріоритетів будуть розгортатися виробничі й життєві процеси в майбутньому. Він формує в учнів ставлення до праці, предметами якої споконвік були об'єкти природи. А тому в умовах глобальної екологічної кризи саме вчитель технологій покликаний сформулювати в учнів ціннісне і шанобливе, а не суто споживацьке ставлення до природи. Проте, як свідчить практика, проблема екологічної підготовки майбутнього вчителя ще не була предметом вивчення.

Аналіз психолого-педагогічних основ формування відповідального, бережливого ставлення до природи в учнів показує, що методи та прийоми навчання й виховання мають бути спрямовані на переведення у внутрішній світогляд особистості соціальних екологічних орієнтирів: знань, умінь, ціннісних характеристик та ідеалів, принципів, правил ставлення цивілізованого суспільства до навколишнього природного середовища [5, с. 177]. Визначальним для розв'язання екологічних проблем сучасності є виховання такої особистості, яка б мала розвинене екологічне мислення, екологічну свідомість, сформовану екологічну «тактику» поведінки, була зорієнтована на збереження та збагачення навколишнього середовища [6, с. 227].

Погоджуємось, що «...проблеми виховання нових поколінь, становлення їх культури мають бути нерозривно пов'язані з формуванням екологічного світогляду та екологічної культури, що ґрунтується на збереженні довкілля, формуванні діалогічного підходу до природи, підпорядкуванні технічного прогресу екологічним вимогам та законам співіснування» [3, с. 204]. Тому вважаємо, що основною метою екологічної підготовки вчителя технологій є розвиток його екологічної культури, що забезпечить його готовність до природозберігальної, природоохоронної та еколого-виховної діяльності в школі. До еколого-виховної діяльності на уроках технологій відносимо еколого-естетичне виховання та виховання шанобливого й відповідального ставлення до природи.

Висновки. Екологічні проблеми є міждисциплінарними, мають комплексний характер. Тому в педагогічному ЗВО має здійснюватися філософська інтеграція різнорідних знань, поглядів на природу, людину та суспільство. Це вимагає орієнтування на нові принципи екологічної освіти, зокрема: оцінювання природи з різних позицій: економічних, соціальних, законодавчих, культурно-естетичних. Головним завданням викладачів ЗВО є навчити майбутніх учителів технологій мислити такими категоріями, які б допомогли їм усвідомити свою природну сутність, невіддільність від природи, зрощення з нею, а звідси – й уміння застосовувати набуті знання для подальшого її збереження і розвитку, зокрема й завдяки екологічному вихованню учнів.

Список використаних джерел:

1. Глуханюк В.М., Шимкова І.В., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д., Іванчук А.В. Екологічна підготовка майбутніх учителів трудового навчання та технологій у закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 65. С. 124-135.
2. Глухова Г.Г. Аксіологічний підхід до формування екологічної культури студентів вищої

технічної школи. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. Вип. 45. С. 203-208.

3. Казанішена Н.В. Екологічна підготовка майбутнього педагога як фактор гармонізації взаємин людини і природи. *Шляхи вирішення екологічних проблем урбанізованих територій: наука, освіта, практика*: зб. праць за матер. всеукр. наук.-практ.конф. Хмельницький: Технологічний університет Поділля, 2003. С. 176-179.

4. Малинівська Л.І. Формування відповідального ставлення до природи як проблема в науковій літературі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*: зб. наук. праць. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2008. № 37. С. 174-177.

5. Мананкова О.П. Формування екологічної культури майбутнього педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2006. № 17. С. 103-106.

6. Матвієнко О.В.; Карпенко О.В. Європейські засади екологічної освіти: інституційна підтримка та нормативно-правове забезпечення. *Освітньо-науковий простір: журнал*. 2025.

7. Назарук В.П. Теоретико-методологічні аспекти формування еколого-психологічної компетенції. *Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія*: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. К.: «Логос», 2004. Т. 7, Вип. 7. С. 226-233.